

Täysistunto

Tiistai 28.11.2023 klo 14.04—20.14

4. Hallituksen esitys eduskunnalle kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 21 ja 47 §:n muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 42/2023 vp) täydentämisestä
Hallituksen esitys HE 87/2023 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Jussi Halla-aho: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakoh-
tien jälkeen. — Keskustelu, ministeri Ikonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.06 Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Saimme varsinaisen yllätyksen vielä koskien kuntien valtionosuuksia vuodelle 2024, kun lopulliset tiedot vuoden 2022 verotuksesta valmistuivat. Lopullisten verotulotietojen perusteella laskettu sote-uudistuksen rahoitukseen liittyvä valtionosuuden vähentämistarve poikkeaa merkittävästi aiemmin arvioidusta tasosta. Sote-siirron rahoitusmallin mukaisesti kunnilta sote-uudistuksen yhteydessä siirrettävät kustannukset ja tulot tarkistetaan lopullisesti vuonna 23 vuoden 22 tilinpäätöstietojen ja vuoden 22 valmistuneen verotuksen tietojen perusteella. Koska kuntien tuloista kunnallisveroprosenttia on jo leikattu 12,64 prosenttiyksikköä vuodelle 23, on lopullinen kustannusten ja tulojen erotus säädetty tasattavaksi kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta tehtävänä vähennyksenä tai lisäyksenä vuodesta 2024 lukien. Vuoden 2023 osalta vähennys tai lisäys on säädetty tehtäväksi jälkikäteen vuosina 24 ja 25.

Valtionosuuden lisäsiirroilla varmistetaan uudistuksen periaatteena oleva kustannusneutraalisuus kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion välillä. Soten siirtolaskelma on marraskuussa päivitetty näillä lopullisilla tiedoilla kunnilta siirtyvistä kustannuksista ja tuloista. Valtionosuuden vähennystarpeeseen vaikuttavat vuoden 22 sote- ja pela-kustannusten kasvu suhteessa kuntien talousarvioihin noin 650 miljoonaa euroa sekä valmistuneen verotuksen mukainen tieto siirtyvistä verotuloista.

Vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa pysyväksi valtionosuuden vähennykseksi arvioitiin 224 miljoonaa ja vuotta 23 koskeva osuus oli 112 miljoonaa euroa. Verotuksen valmistuminen muuttaa vuoden 24 valtionosuuksia siten, että pysyvä vähennys kuntien valtionosuuksiin kasvaa yhteensä 501 miljoonaan euroon. Vuotta 2023 koskeva määräaikainen osuus vuodelle 2024 kasvaa yhteensä 250 miljoonaan euroon.

Kokonaisuutena vuodelle 2024 kohdistuva pysyvä vähennys ja vuotta 2023 koskeva jälkikäteen vähennys nousivat siten 441 miljoonaa euroa kunnilla talousarvion valmistelus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

sa tiedossa olleista luvuista. Tämän mittakaavan muutokseen ei yhdelläkään kunnalla ole ollut valmiuksia tai mahdollisuuksia varautua. Tilanne on kuitenkin kuntien kannalta erittäin hankala, koska ne ovat juuri tehneet ensi vuoden budjettinsa ja päättäneet vuoden 2024 veroprosenttinsa.

Arvoisa puhemies! Tämän vuoksi hallitus esittää, että sote-uudistuksen aiheuttamaa kuntien peruspalveluiden valtionosuuden lisävähennystä ei tehdä vuonna 2024, vaan vähennys jaksotetaan vuosille 2025—2027. Vuotta 2023 koskeva jälkikäteinen valtionosuusvähennys siirrettäisiin vuosien 24 ja 25 sijasta tehtäväksi vuodesta 25 lukien ja jaettaisiin kolmelle vuodelle eli vuosille 25—27. Lisäksi vuodelle 2024 valtionosuuteen ehdotetaan 192 miljoonan euron määräraikaista lisäystä, mikä on 34,70 euroa asukasta kohden, ja vastaava määrä valtionosuutta vähennettäisiin määräraikaisilla vähennyksillä vuosina 25—27. Näin kohtuullistetaan tai itse asiassa poistetaan vuoden 22 valmistuneen verotuksen ennakkoimattoman suuri vaikutus kuntien vuoden 2024 valtionosuuksiin ja tuodaan nopea apu tähän kunnille nopeasti tulleeeseen haastavaan tilanteeseen.

Tämän ja ensi vuoden osalta jaksotus on siis tällainen ensimmäinen nopea ratkaisu kunnille vaikeaan tilanteeseen. Hallituspuolueet ovat lisäksi sopineet etsivänsä ratkaisuja, joilla voidaan helpottaa vaikutuksia kuntien talouteen vuodesta 2025 alkaen. Näitä pidemmän aikavälin ratkaisuiden keinoja selvitetään jatkossa, eli niitä tullaan vielä hakemaan tähän tänään käsittelyssä olevan lain jatkoksi. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

15.11 Aki Lindén sd (vastauspuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa puhemies! Tämähän on jatkoa äskeiselle keskustelulle. En nyt toista sanasta sanaan samaa puheenvuoroani, jonka käytin äsken, mutta minusta tässä ministeri Ikonen äsken totesi, että jouduttiin jälkikäteen korvaamaan hyvinvointialueille 650 miljoonaa euroa siitä, että kunnat olivat aliarvioineet talousarvioissaan vuodelle 22 sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden kustannukset. Tämähän on juuri näin, ja tiedämme, että näin on tapahtunut.

Ja nyt tämä koko tapahtumien ketju, mikä tässä on tapahtunut, johtuu siis siitä, että ensinnäkin vuoden 22 kuntien verotulot jäivät alle ennakkoarvion — en syytä tässä valtiovarainministeriötä, tiedän, että aikataulu tälle asialle on ollut ihan se sama kuin aikaisempiinkin vuosina yleensä. Ja sitten kun tämä raha joudutaan jakamaan hyvinvointialueiden ja kuntien peruspalveluiden kesken vuonna 22 tapahtuneen työnjaon mukaisesti, niin siitä seuraa sitten tämä, mikä nyt on seurannut. [Puhemies koputtaa]

Mutta minulla olisi konkreettinen kysymys: miksi hyvinvointialueiden rahoitus pienee 39 miljoonaa tässä täydentävässä talousarvioesityksessä?

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen, olkaa hyvä.

15.12 Petri Honkonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olisi tehty nyt mieli vielä kommentoida tuossa edellä. Edustaja Garedeu käytti tähän samaan teemaan mielestäni aika absurdin puheenvuoron liittyen kuntien tulevaisuuden edellytyksiin toimia.

Nythän on niin, että tämän sote-uudistuksen jälkeen, kun kuntien valtionosuuden osuus on enää päälle pari miljardia — kahden ja kolmen miljardin väliin taitaa asettua — tällainen leikkaus... Jos nyt hallitus siis jaksottaa nämä vuosille 25—27, niin on aivan selvää,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

että kunnat eivät kyllä pysty nykyisistä velvoitteistaan suoriutumaan tällä valtionosuusrahoituksella. Nämä leikkaukset ovat niin isoja. Ja tässähän nousee esiin kysymys siitä, mikä on toisaalta valtion rahoitusvastuu kuntien lakisääteisistä palveluista ja mikä on kuntien vastuu kerätä verorahoituksella, kun me tiedämme, että kuntien edellytykset kerätä verorahoitusta ovat todella erilaiset. No, nyt hallitus nostaa kiinteistöveron alarajaa, ja sekin kohdentuu kyllä hyvin epätasaisesti erilaisille kunnille. [Puhemies koputtaa]

Toivoisin, että tämän VOS-uudistuksen kanssa kiirehdittäisiin — hyvä, että hallituksen ohjelmassa se on — [Puhemies koputtaa] ja myöskin tehtäisiin oikeudenmukaisempia ratkaisuja kiinteistöveroon.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Sarkkinen, olkaa hyvä.

15.13 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tänä vuonna kuntatalous on vielä vahva, mutta tulevien vuosien näkymät ovat synkkenevät, ja nämä uutiset verotietojen tarkistuksesta johtuvista valtionosuusleikkauksista tietysti synkentävät kunnissa tunnelmaa entisestään. On hyvä huomata, että kuntien rahoituksestahan valtaosa menee tänä päivänä koulutukseen ja varhaiskasvatukseen ja kuntien synkkenevät talousnäkymät johtavat siis joko leikkauksiin koulutuksesta tai sitten veroprosenttien kasvuun. Niin kait se käytännössä tulee menemään.

Lasten koulutuksesta ei voi leikata. Veroprosentit kuntien välillä taas ovat jo huomattavan eriytyneitä. Olisikin parempi, että valtio ottaa iskua vastaan ja lievittää valtionosuusmuutoksia myös vuoden 2024 jälkeen. On nähdäkseni parempi, että valtio paikkaa aukkoja verokeinoilla kuin että kunnat tekisivät sen kuntaverolla, sillä valtionveroilla rasite kohdistuu tasaisesti koko maahan ja valtiolla on muitakin mahdollisia verokeinoja kuin tuloverotus.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hiltunen, olkaa hyvä.

15.14 Pia Hiltunen sd (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Tässä käytiin jo hyvää keskustelua siitä, miten nämä leikkaukset tulevat vaikuttamaan tulevaisuudessa kuntien rahoitukseen. Vaikka tätä nyt jaksotetaan, sehän ei tarkoita siltikään, että tulevaisuudessa rahaa olisi enemmän, vaan päinvastoin nämä leikkaukset osuvat kovasti esimerkiksi koulutukseen ja varhaiskasvatukseen ja liikuntapalveluihin ja nuorisotyöhön ja niin edelleen — näihin kaikkein tärkeimpiin, lapsiin ja nuoriin kohdistuviin palveluihin. Kunnat ovat huolissaan. Siellä on jo menossa kovia investointitarpeita ja hankkeita, joita on hankala pysäyttää tässä vaiheessa ja jotka on pakko toteuttaa, ja on hyvä, että niitä toteutetaan, mutta tämä luo kovia haasteita kuntiin. Se, että puhuitte kompensatiosta kunnille, on hyvä asia, ja minunkin mielestäni siihen tulisi kiinnittää huomiota ja koettaa löytää siihen keinoja ja ratkaisuja.

Olette, ministeri Ikonen, myös todennut, että kuntien täytyisi olla sivistys- ja elinvoimakuntia, ja toivon, että tästä pidetään kiinni ja luodaan mahdollisuudet kunnille myös jatkossa toimia näin. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lohi, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

15.15 Markus Lohi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan aloittaa kiitoksilla. Minusta te ministerinä reagoitte nopeasti tähän yllättävään tilanteeseen, joka ei sinänsä ole kenenkään syy, vaan emme me kysyneet — tai valtiovarainministeriö — paremmin ennakoimaan, mikä se verotulokertymä on. Sillä lailla se kyllä helpottaa ensi vuotta, sitä suurinta hätää, todella paljon.

Mutta kuten totesitte esittelypuheenvuorossa, ongelma jää kuntasektorille, ja se tulee ehkä juuri tässä tilanteessa, jossa kuntien talous tulee tiukkenemaan, olemaan suurempikin. Oli erittäin hyvä kuulla, että haette siihen ratkaisua.

Esittäisin tähän loppuun yhden toiveen. Nimittäin kun hallitusohjelmassa, jos oikein muistan, on esitetty, että lähdetään myös kuntien valtionosuusjärjestelmää uudistamaan, niin minun toiveeni olisi se, että sitä uudistettaisiin niin, että huomioitaisiin se, että meidän kuntaveroprosentit ovat eriytyneet erittäin voimakkaasti. Nyt meillä on 6,4 prosenttiyksikön ero, alimmillaan 4,4 ja korkeimmillaan 10,8. [Puhemies koputtaa] Me emme kestä kovin pitkään näin suuria eroja. On pakko lähteä tekemään toimenpiteitä, [Puhemies koputtaa] jotka tasoittavat kuntaprosenttiero.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Rantanen, Piritta, olkaa hyvä.

15.17 Piritta Rantanen sd (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Minäkin haluan kiittää siitä, että tähän asiaan on reagoitu näin nopeasti. Se on ollut erittäin tärkeää. Jos vielä huomioidaan se seikka, että kuntien piti samaisena perjantaina ilmeisesti kello 16 ilmoittaa veroprosenttiensa määrät, kun sitten kello 18 jälkeen tämä uutinen tästä suuresta leikkauksesta tuli, niin kunnilla ei ole ollut tosiasiallisesti minkäänlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa siinä vaiheessa enää tähän, ja on erinomaisen hyvä, että tämä maksuaikataulu nyt on tähän saatu.

Kysehän on nimenomaan siitä, mitä nuorten ja lasten elämässä tapahtuu. Kunnat ovat, juuri niin kuin tässä on useammassa puheenvuorossa todettu, niitä, jotka järjestävät sen varhaiskasvatuksen ja sivistyksen ja koulutuksen palvelut. Nyt kun kuntien tilanne on erittäin eriytynyt, meillä on tällä hetkellä tilanne, että eri kunnissa pystytään palveluita tarjoamaan aivan eri tavalla, ja nyt kun talouden taantumakin näyttää siltä, että veroennusteet ovat alenevat, ja kun sieltä on tulossa vielä tämä sote-kiinteistöjen vuokratulojen vähenemisen pommi, niin talouden heikentymisen yhteisvaikutuksena rahat puuttuvat niihin toimiin, jotka aidosti siellä kunnissa tarvittaisiin. Kysyisinkin arvon ministeriltä: milloinka se kuntien valtionosuusuudistus tulee, ja vastaako se näihin huoliin?

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ministeri Ikonen, kolme minuuttia.

15.18 Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitoksia palautteista. Tosiaan tämä on nyt se ensimmäinen ratkaisu, jonka me voimme nopeasti tehdä, että vaiheistamme tämän, mutta jatkamme sitä ratkaisun hakua ihan tähän suoraan.

Ehkä sen verran voisi vielä tässä tarkentaa tuotakin, että tämä siirto ei tosiaan ihan suoraan vaikuta nyt kunta—hyvinvointialue-suhteeseen. Tämä kustannusten kokonaisuus on päivitetty jo aikaisemmin, ja siltä pohjalta määrittänyt se hyvinvointialueitten osuus. Tässä on nyt näitten verotietojen valmistuttua kyse tästä kunta—valtio-suhteesta ja sen täsmäytyksestä, niin sanotusti. Tosiaan siinä ei nyt ole kyse, niin kuin täällä eri puheenvuoroissa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

todettiin, valtiovarainministeriön aikatauluista vaan ihan puhtaasti siitä sote-lainsäädännön tuomasta aikataulusta ja laskentamallista, joka nyt sitten tuotti tällaisen tuloksen, mitä ilmeisesti ei edellisenkään hallitus ollut silloin ennakoanut omassa vaiheessaan, ja nyt sitä sitten ratkotaan tässä. Tämä on se ensimmäinen vaihe, ja tulee myöhemmin toinen vaihe.

Tähän valtionosuusjärjestelmän uudistukseen: Se on meillä tulossa. Nyt tosiaan siitä on jo käynnistetty tämä virkatyö ja valmistelutyö, ja ensi vuoden talousarvioon saamme pienen rahoituksen, jolla pääsemme tekemään nyt ensimmäisiä tällaisia taustaselvityksiä siihen pohjaksi, eli tehdään tietoon perustuen. Se on hyvin laaja ja haastava kokonaisuus, ja siinä haetaan juuri niitä ratkaisuja, millä kunnat pystyvät tähän elinvoima- ja sivistysrooliin vastaamaan. Ja itse asiassa juuri se elinvoima- ja sivistysrooli oli se huoli, mikä meille tässäkin syntyi, jos tämä nyt olisi tullut tällaisena äkkitilanteena ensi vuodelle. Mitä kunnat ehtivät tehdä? Verot on lyöty lukkoon, ensi vuonna siis se verotuksen nostaminen ei olisi ollut ratkaisu, eli siinä olisi todennäköisesti jouduttu tekemään säästöjä juuri sieltä varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta, mihin tämäkin hallitus on päinvastoin halunnut lisätä rahoitusta, eli se olisi sotinut vahvasti sitä vastaan. Ja toinen huoli olisi ollut esimerkiksi siinä, että tällä hetkellä nähdään rakennusalan vaikea tilanne. Kunnat olisivat nopeasti voineet myöskin pysäyttää erilaisia investointeja, ja se olisi voinut entisestään syventää rakennusalan tilannetta. Tästä syystä sitten siihen ei haluttu päästää tätä tilannetta ja haetaan niitä pysyviä ratkaisuja.

Tosiaan siinä valtionosuusjärjestelmäuudistuksessa haetaan pysyviä ratkaisuja sitten siihen, millä tavalla kunnat voivat. Ja tässä soten jälkeen, kun sote-uudistus tehtiin ehkä enemmän turvaten sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen, kunnilta oikeastaan lähinnä siirtyy tätä rahoitusta pois, ja nyt on ihan hyvä katsoa se järjestelmä myöskin sitä vasten, mitkä ovat kuntien tulevaisuuden tehtävät ja miten niistä selvitään. Sitä työtä tehdään, ja tosiaan tämä valtionosuusjärjestelmän uudistus tulee vuoden 26 alusta voimaan, eli siihen tehdään nyt tätä työtä.

Kun täällä kysyttiin myöskin tästä verotuksen puolesta siihen liittyen, niin se on myöskin meillä tällä hetkellä työn alla osana sitä kokonaisuutta, eli katsotaan myöskin koko sitä kuntien rahoitusta. — Tulikohan tässä, arvoisa puhemies, vastaukset kaikkiin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Sitten siirrymme puhujalistalle. Edustaja Garew on poissa. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

15.22 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Perjantai 17. marraskuuta oli Suomessa kunnille synkkä päivä. Tuolloin valtiovarainministeriö ilmoitti tarkistaneensa ensi vuoden valtionosuuslaskelmat sen perusteella, mitkä olivat kuntien tilinpäätösten mukaiset sote- ja pelastuspalveluiden kustannukset sekä maksuunpannut verotulot vuonna 2022. Hallituksen lokakuussa julkistamassa vuoden 2024 talousarviossa pysyväksi valtionosuuden vähennykseksi arvioitiin vielä 224 miljoonaa euroa, mikä sekin on suuri summa. Nyt päivitettyjen laskelmien mukaan pysyvä vähennys kuntien valtionosuuksiin kasvaakin yhteensä 501 miljoonaan euroon. Kuntien valtionosuuksiin kohdistuva vähennys yli kaksinkertaistui aiemmasta, ja tämän uutisen kunnat saivat valtiovarainministeriöstä tietoonsa samana päivänä, kun niiden lain mukaan täytyi ilmoittaa ensi vuoden tuloveroprosenttinsa.

Arvoisa puhemies! Onkin täysin ymmärrettävää, että tästä uudesta, ennakoitua suuremmasta valtionosuusleikkauksesta kunnissa hätkähdettiin. Tieto uusista laskelmista ja las-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

kelmien mukanaan tuomasta suuresta muutoksesta ei olisi voinut tulla kunnille huonompaan aikaan, kunnissa kun veroprosentit ensi vuodelle oli jo päätetty ja talousarvioitkin pitkälti laadittu. Kuntien mahdollisuudet reagoida muutokseen olivat siis vähäiset. Siksi onkin aivan oikein ja perusteltua, että hallitus ei tee valtionosuuksien lisävähennystä vielä ensi vuodelle. Hallituksen esityksessä ennakoitua suurempi valtionosuuksien lisävähennys siirtyy, ja sen jaksotusta sekä pysyvän että takautuvan osuuden osalta pidennetään. Yhtään uutta euroa nämä helpotukset eivät tokikaan kunnille tuo. Silti lisääjän antaminen kunnille oli hallitukselta oikea ratkaisu tässä vaikeassa tilanteessa, ja siitä on kiitostakin syytä antaa.

Nyt käsillä olevassa tilanteessa ei tosiaankaan auta syyllisten etsiminen. Tässä tilanteessa auttaa vain se, että hallitus ja valtiovarainministeriö käyvät huolella läpi, miten tässä pääsi näin käymään, miksi verotuksen ennakkotiedot saattoivat poiketa niin paljon lopullisista. Peräänkuulutan hallitukselta sekä kuntien että hyvinvointialueiden rahoituksen osalta ripeää tilanteen arvioimista ja hihojen käärimistä. On ollut selvää, että historiallisen suuri hallinnollinen uudistus, mikä sote-uudistus totisesti on, ja siihen kytkeytyvä rahoitusmalli voivat aiheuttaa myös yllätyksiä, kun lainsäädäntöä pannaan toimeen. Näihin yllätyksiin on voitava reagoida ja tehdä tarvittaessa myös muutoksia niin kuntien kuin hyvinvointialueidenkin tilanteen helpottamiseksi. Hallituksen on nyt selvitettävä kaikki keinot kuntien tilanteen helpottamiseksi muuttuneiden, aiempaa suurempien valtionosuusleikausten tultua julki.

Arvoisa puhemies! Hallitus on yhä pitämässä voimassa aiemmin linjaamansa valtionosuuksien indeksikorotuksen yhden prosenttiyksikön leikkauksen huolimatta siitä, että kuntien taloudet saivat nyt aivan uuden ison takaiskun. Haluan jälleen muistuttaa hallitusta siitä, että kaikki heikennykset kuntatalouteen lisäävät kunnissa painetta joko veroprosentin nostoon tai säästöihin varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, kulttuurista ja liikunnasta. Tässä muuttuneessa tilanteessa olisikin viisautta siinä, että hallitus perääntyisi ja peruisi kaavailemansa kuntien valtionosuusrahoituksen indeksijarrun. Yhden prosentin indeksijarru voi kuulostaa paperilla pieneltä, mutta se aiheuttaa vaalikauden aikana noin sadan miljoonan leikkauksen kuntien valtionosuuksiin. Nyt muuttuneessa tilanteessa olisi vielä aikaisempaakin perustellumpaa perua tämä indeksijarru kokonaisuudessaan.

Arvoisa puhemies! On tietysti selvää, että samalla kun kunnilla on sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palvelut siirretty hyvinvointialueille, on valtionosuusjärjestelmä jäänyt vielä vastaamaan mennyttä aikaa. Viimeistään tänä syksynä on käynyt kaikille selväksi, että kuntien valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmä kaipa nopeaa mutta huolellista uudistamista. Nykyinen järjestelmä ei vastaa riittävällä tavalla kuntien nykyistä tehtäväkenttää. Kannustankin hallitusta etenemään ripeästi kuntien valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmän uudistamisessa siten, että meillä on jatkossakin elinvoimaisia kuntia ja kaupunkia rakentamassa Suomen tulevaisuutta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Piisinen, olkaa hyvä.

15.27 Jorma Piisinen ps: Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirron vuoksi kunnilta hyvinvointialueille siirrettävät tulot tarkistetaan vuonna 2023 vuoden 2022 tilinpäätöstietojen ja tuloverojen osalta valmistuneen verotuksen mukaisten maksuun pantujen tuloverojen perusteella koko maan tasolla hyvinvointialueille siirtyviä kustannuksia vastaaviksi. Koska valmistuneen verotuksen tiedot

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

poikkeavat huomattavasti talousarvion valmistelussa käytetyistä ennakkotiedoista, ehdotetaan tästä johtuvaa ennakoimattoman suurta valtionosuusvähennystä vuodelle 2024 lievennettäväksi siten, että vuotta 2023 koskeva jälkikäteinen valtionosuusvähennys siirrettäisiin vuosien 24 ja 25 sijasta tehtäväksi vuosina 2025—2027. Lisäksi vuoden 24 valtionosuuteen tehtäisiin määräaikainen lisäys 34,70 euroa asukasta kohden eli yhteensä 192 miljoonaa euroa, joka vastaa lopullisten tuloverotietojen huomioon ottamisen johdosta kasvanutta osuutta vuoden 2024 valtionosuusvähennyksestä.

Kunnilla ei ole ollut mahdollisuutta omassa talousarviovalmistelussaan ottaa huomioon suurta vähennystä peruspalveluiden valtionosuudessa, vuoden 2024 talousarviot tuloveroprosentteineen on jo hyväksytty valtuustoissa. Verotusmenettelylain mukaan kunnan on jo tullut ilmoittaa Verohallinnolle viimeistään marraskuun 17. päivänä tuloveroprosenttinsa osuus. Valtionosuuden täysimittainen vähennys edellä mainitusti voisi tällöin vaarantaa kuntien mahdollisuutta vastata peruspalveluiden järjestämisestä vuonna 2024.

Hallituksen esitys on kuntatalouden näkökulmasta välttämätön ja oikea toimenpide. Talous on jo nyt monessa kunnassa tiukilla. Veroprosentit on lyöty lukkoon ja talousarviot pitkälti hyväksytty. Arvoisa puhemies, kannatan hallituksen esitystä. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Aittakumpu, olkaa hyvä.

15.30 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Nyt kun kunnista ja kuntien taloudesta puhutaan, niin on aina tärkeää muistaa myöskin kuntien hyvin moninainen merkitys. Kunnat ovat ihmisten yhteisöjä ja, voisi sanoa, myöskin kansanvallan kulmakiviä ja tietysti monien lakisääteisten palveluiden tuottajia — omat kuntamme ovat meille kaikille ihmisille hyvin tärkeitä. Ja nyt kun ajatellaan tätä Suomen talouden tilannetta kokonaisuutena, niin kyllähän se näin on, että kunnat ovat monessa mielessä myöskin elinkeinotoiminnan moottoreita tuottamalla talouskasvua, jota Suomi nyt kipeästi tarvitsee.

Tässä keskustelussa aivan oikein on todettu, että näkymä kuntien talouden suhteen ja kuntien kannalta on hyvin epävarma ja sumuinen varsinkin, jos ajatellaan pitemmällä tähtäimellä vuodesta 25 eteenpäin. Hallituksen kuntapolitiikalla tulee ilman muuta olemaan ratkaisevan suuri merkitys siinä, mihin suuntaan kuntia aletaan viemään. Vaikka tilanne ei toki nyt ole suoraan verrannollinen aiempaan, niin kustannusten jakoa kunta—valtio-suhteessa mittaava kuntien valtionosuusprosentti oli vielä vuonna 2011 noin 34 prosenttia, kun taas ensi vuonna se on enää vajaat 22 prosenttia, ja näyttää siltä, että vaalikauden lopulla tämä tulee vielä laskemaan huomattavasti.

Haluaisin kysyä arvoisalta ministeriltä: mitä tuumaatte, aikooko hallitus tarttua Kuntaliiton ehdotukseen siitä, että palautettaisiin nyt marraskuussa ilmenneen VOS-lisäleikkauksursumman 415 miljoonaa euroa kuntien valtionosuusmomentille? Se ei liene liikaa vaadittu, jos ottaa huomioon, että pysyviä VOS-leikkauksia aiheuttaa ansiotulon verovähennysten käyttäminen tai käyttämättä jättäminen.

On totta, että valtionosuusuudistus on aivan välttämätön. Toivon, että sitä ei toteuteta samalla periaatteella kuin vuoden 2015 uudistusta, joka tehtiin kokoomuksen hellimän mutta pieleen menneen suurkuntahankkeen vipuvarreksi. Sen jäljet näkyvät tänäkin päivänä valtavina eroina kuntien tuloveroprosenteissa.

Toivon, että hallitus tarkastelee tätä kuntalinjaa ja että hallituksella todella on tavoitteenä yhdenvertainen Suomi myös kuntien näkökulmasta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä. Edustaja Nurminen on poissa. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

15.32 Timo Suhonen sd: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta. Käytän tilaisuuden hyväksi ja tuon tässä esiin sitä, mikä monessa maakunnassa ja monessa kunnassa nyt hiertää, kun kuntien valtionosuudet heikkenevät, joissakin kunnassa jopa erittäin merkittävästi. Pohjois-Savon maakuntahallitus on lausunut laskentaperusteista varsin selventävästi. Sote-uudistus siirsi vuoden 2023 alussa soteen liittyvät tehtävät ja rahoituksen kunnilta hyvinvointialueille. Rahoituksen siirtyminen näkyy kunnilla muun muassa valtionosuusjärjestelmän huomattavina muutoksina.

Valtionosuuksien uudistuneet laskentaperusteet kohtelevat Pohjois-Savon kuntia hyvin eri tavoin, jopa samantyyppisten kuntien valtionosuuksissa on merkittäviä eroja. Maakunnan sisällä voidaan verrata esimerkkinä samansuuruisia ja ikärakenteeltaan samankaltaisia kaupunkeja, kuten Iisalmea ja Varkautta. Ensi vuonna on aiemmin arvioitu Iisalmen saavan valtionosuuksia 21,5 miljoonaa euroa ja Varkauden saavan alle neljä miljoonaa euroa. Ero on häkellyttävä, koska kaupunkien vastuulla on samoilla rakenteilla samat tehtävät jatkossakin.

Arvoisa puhemies! Kuntien järjestämisvastuulla olevat tehtävät, esimerkiksi koulutus ja varhaiskasvatus, kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelut, kaupunkisuunnittelu ja maankäyttö sekä ympäristöpalvelut, ovat edelleen kapenevan kokonaisrahoituksen raamissa. Miten kunnat ja kaupungit pystyvät jatkossa huolehtimaan niin edellä mainituista lakisääteisistä tehtävistä kuin mahdollisesti vetovoimaa lisäävistä erillisistä, asukkaitaan paremmin palvelevista ratkaisuista? Siirtymätasaus, joka sakottaa kuntia sote-palveluihin satsaamisesta, ei voi jatkossa olla se malli, jolla valtionosuutta maksetaan. Kuntien tulee saada valtionosuudet tehtäviensä, ei historian perusteella.

Valtionosuusjärjestelmän on jatkossakin turvattava kunnallisten palveluiden järjestäminen tehokkaasti koko maassa, erityisesti huomioiden Itä-Suomen muuta maata selvästi heikommat kehitysnäkymät. Isossa kuvassa valtionosuuksien vaikutukset tulevat vaikuttamaan myös alueemme mahdollisuuksin käynnistää tärkeitä julkisia ja yksityisiäkin investointeja. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

15.34 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Numeroiden esittäminen suullisessa puheenvuorossa on aina vähän hankalaa. Mutta näiden muutosten, joista tässä on kysymys — ja siihen liittyvästä kuntien helpotuksesta tällä siirtymäkaudella — lähtökohdat on aika tarkasti selitetty meidän ensi vuoden talousarviokirjassa: hyvinvointialueiden osalta taulukossa sivulla 344, jossa on tarkasti eritelty, mitkä seikat vaikuttavat vuoden 24 määrärahaan, ja vastaavasti kuntien valtionosuuden osalta siitä sitten muutama sivu eteenpäin, sivulla 350.

Rajaan tämän puheenvuoroni nyt ihan siihen kohtaan, että on tämä asia hyvinvointialueiden osalta: Vaikka nyt meillä on otsikkoasiana kuitenkin tämä kuntien valtionosuus ja tämä siihen tapahtuva lievennys, niin täällä on 508,9 miljoonaa euroa kohdassa ”Kuntien verotuloista tehtävän siirron tarkentuminen”. Siihen tulee nyt muutos, jonka suuruus tässä täydentävässä talousarvioesityksessä on miinus 295. Vastaavasti täällä on toinen tärkeä lu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

ku, 159,8 miljoonaa euroa, joka on kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta tehtävän siirron tarkentuminen, ja siihen tulee nyt plusmerkkinen muutos, 276 miljoonaa. No, niiden erotus on 19 miljoonaa. Sitten toinen 19 miljoonaa tulee siitä, että se hyvinvointialueille annettava kertakorvaus, 550 miljoonaa, ensi vuonna pienenee 19:llä. Näistä seuraa sitten se, että tämä kokonaisuus ensi vuonna hyvinvointialueiden rahoituksessa pienenee 39 miljoonalla.

Nyt kysyisin kunta- ja alueministeriltä: Miksi tämän seurauksena kuitenkin pienenee hyvinvointialueiden rahoitus, vaikka julkisessa puheessa koko aika korostetaan, että nyt siirtyy rahaa kunnilta hyvinvointialueille? Miksi siis ensi vuoden hyvinvointialueiden rahoitus pienenee 39 miljoonalla eurolla?

Puhemies Jussi Halla-aho: Keskustelulle ja asialle tässä yhteydessä varattu enimmäisaika on nyt kulunut. Myönnän vielä minuutin mittaisen vastauspuheenvuoron ministeri Iko-selle. Sen jälkeen asian käsittely keskeytetään.

15.37 Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä ensinnäkin puhuttiin tästä valtionosuuden kokonaisuudesta. Tämä talousarvio kaikkineen, jos sitä katsotaan, on kuitenkin kuntataloutta lievästi vahvistava. Eli vaikka täällä on se VOSien indeksijarru, se yhden prosentin indeksiarvo, sen kokoluokka ensi vuoden tasolla on 24 miljoonaa. Samaan aikaan ne muutokset, mitä tehdään vaikka kiinteistöveron puolella, tuovat kuntatalouteen yli 100 miljoonaa. Perusopetusta vahvistetaan vuositasolla 50 miljoonalla. Se kokonaisuus tuo enemmänkin positiivista kunnille.

Samoin täällä kysyttiin tästä summan palautuksesta suoraan. Tämä ei ole ihan yhtä helppo. Ensinnäkin tämä ei ole hallituksen tekemä säästö valtionosuuksiin, mistä nyt on kyse, vaan tässä on puhdas perintö edelliseltä hallitukselta. Sote-uudistuksen rahoitusmalli tuotti tällaisen, ja en usko, että edellisenkään hallitus oli suunnitellut tällaista leikkausta, vaan se rahoitusmalli tuotti meille tällaisen yllätyksen. Nyt koetetaan nopeasti hakea siihen ratkaisuja, ja se ratkaisu vaan on haettava julkisen talouden kokonaisuudesta huolehtien, eli me samalla pidetään huoli myöskin siitä tavoitteesta, että me pysytään kehyksessä ja löydetään tähän ratkaisuja. Sen tähden tämä pidemmän aikavälin tulos ei ole vain hihasta heitetävä ratkaisu, ja sitä haetaan näitä asioita tasapainottaen.

Vielä edustaja Lindénille: Siellä on itse asiassa tällainen taulukko. Minä en käy nyt lukemaan sitä läpi, mutta siellä eritellään näitä kohtia, mitkä tähän hyvinvointialueiden puoleen liittyvät. Voin näyttää kuvan vaikka tämän jälkeen. On totta, että numeroita, yksittäisiä lukuja, tässä on vaikea lähteä luettelemaan, mutta sieltä löytyy tällainen. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa muiden asiakohtien jälkeen.

Asian käsittely keskeytettiin kello 15.39.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 20.13.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2023 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 4 käsittelyä. — Keskustelu jatkuu. Edustaja Kettunen poissa.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.